

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. Teoria władzy w myśli Erica R. Wolfa,

autor: mgr Mateusz Kuflński

Przedmiotem pracy jest władza, a konkretnie teoria władzy wyrażona w szeroko rozumianej myśli – dorobku naukowym, udzielonych wywiadach, rozważaniach oraz postawach politycznych, słowem w powiązanych ze sobą teorii oraz praktyce – amerykańskiego antropologa Erica R. Wolfa. Celem pracy jest natomiast krytyczna rekonstrukcja owej teorii. Jego realizacja wymagała postawienia trzech tez dotyczących: ujętej za pomocą metafory „rozchwiania” oscylacji sposobów konceptualizacji przez Wolfa władzy między dominacją a hegemonią (to znaczy władzy jako dominacji, i jako hegemonii), dialektycznej, relacyjnej specyfiki rekonstruowanej teorii, a także jej społecznego uwarunkowania.

Przyjęta w pracy konceptualizacja problemu znajduje swój wyraz w jej strukturze, z czym z kolei wiążą się fakty dotyczące transformacji wspomnianych sposobów, a także tego, że władza stanowi główny mianownik dla całej perspektywy antropologa. Otóż przedstawienie argumentów na rzecz każdej spośród trzech tez, wymagało przede wszystkim podzielenia pracy na dwie części, jedną dotyczącą praktyki, drugą zaś teorii. Obie części uzupełniają się zarówno w sensie konceptualnym, jak i faktograficznym, razem tworząc dialektycznie rozumianą całość.

W części pierwszej przedstawione zostały ujęte w ramy problemowe najważniejsze źródła wiedzy, inspiracje i interakcje ideowo-intelektualne oraz społeczno-polityczne tło dla poszczególnych transformacji teorii władzy Wolfa. Rozdział pierwszy przedstawia istotne w tym kontekście aspekty młodości i socjalizacji badacza, znaczenie jego terenów badawczych i wykorzystywanej przezeń metodologii, zaś rozdział drugi wpływ mistrzów i nauczycieli, wspólnot interpretacyjnych, do których należał Wolf oraz jego spotkań z Marksem. Natomiast rozdział trzeci opowiada o owych społeczno-politycznych kontekstach, takich jak represje związane z makkartyzmem i Czerwoną Paniką, zimna wojna, powstanie państwa bezpieczeństwa narodowego, udział w ruchach społecznych lat 60., dalsze represje, wojna w Wietnamie, radykalizacja dyscypliny oraz porażka radykałów jako środowiska w obliczu wycofania się sił amerykańskich z Wietnamu, a także kryzysu naftowego, nowego ducha kapitalizmu i postępującej neoliberalnej kontrewolucji.

W części drugiej zrekonstruowana została właściwa teoria władzy Wolfa, a dokładnie jej transformacje. Początkowo bowiem pozostawała ona zorientowana na dominację, w większym

stopniu koncentrując się na klasowych konfrontacjach, nagiej sile, panowaniu, kontroli zapewnianej przez przemoc bądź – zazwyczaj legitymizowaną prawem – groźbę jej użycia. Dopiero pod wpływem wspomnianego kryzysu, neoliberalnej kontrrewolucji oraz związanych z tym szerszych trendów w naukach społecznych i humanistyce, antropolog dokonał reorientacji swojej teorii ku hegemonii. Zaczął się wówczas koncentrować przede wszystkim na ideowych i kulturowych treściach zapewniających przyzwolenie na panowanie, uczynienie zeń część niezauważalnego tła, element naturalnego – zgodnego prawem naturalnym, wolą boską i tak dalej – *status quo*. Z drugiej strony, każdy przejaw władzy, rozumianej zarówno jako dominacja, jak i hegemonia, zawsze współwystępował z oporem oraz podmiotowością. Dlatego rozdział czwarty opowiada nie tylko o dominacji na przykładach akumulacji pierwotnej, *compadrazgo*, patriarchatu, relacji strukturalnych, hacjendy (domeny władzy *hacendado*), pól społecznych wspólnot chłopskich, władzy taktycznej i systemu politycznego *caudillaje*, ale też o wewnątrz- i międzyklasowym oporze, charakterystycznym zwłaszcza dla przedstawicieli i przedstawicielek klas podporządkowanych. Rozdział piąty przedstawia początkowo niedowartościowaną władzę jako hegemonię na przykładach kryzysu chłopskiej ideologii, procesów budowania narodu oraz nacjonalizmu, ale opór i podmiotowość obecne są w tym kontekście przede wszystkim w rozdziale szóstym i siódmym, pod postacią determinizmu wieloliniowego. W rozdziale szóstym został przeanalizowany zwrot ku hegemonii, możliwy zwłaszcza za sprawą wprowadzenia przez Wolfa koncepcji sposobu produkcji. Natomiast kulminację owego zwrotu, poprzedzoną rewizją pojęcia kultury i społeczeństwa oraz sformułowaniem teorii ideologii, zawiera rozdział siódmy, koncentrujący się na czterech rodzajach władzy, w tym władzy strukturalnej oraz jej rekonfiguracjach zobrazowanych na przykładach Kwakiutłów, Azteków oraz nazistów, odpowiadającym poszczególnym sposobom produkcji.

Krytycznie zrekonstruowana w pracy teoria władzy stanowi istotny aspekt XX-wiecznej refleksji na temat władzy, pozostając jednocześnie punktem odniesienia oraz alternatywą dla innych, również tych bardziej popularnych teorii i filozofii dotyczących władzy. Ponadto, dzięki osadzeniu w tradycji marksowskiej i materializmie-historycznym, zaproponowana w pracy rekonstrukcja pozwala konfrontować się z tym, co w owej teorii nadal aktualne, a co za tym idzie, także z wyzwaniami aktualności.